

УДК 336.64

Белялов Т.Е.

к.е.н., доцент, Київський національний
університет технологій та дизайну

Хусаїнова А.С.

студентка, Київський національний
університет технологій та дизайну

Белялов Т.Е.

к.э.н. доцент, Киевский национальный
университет технологий и дизайна

Хусаинова А.С.

студентка, Киевский национальный
университет технологий и дизайна

Belyalov T.

Ph.D. Associate Professor, Kyiv National
University of Technology and Design

Khusainova A.

student, Kyiv National University
of Technology and Design

**РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

**РОЛЬ ФИНАНСОВОГО МОНИТОРИНГА В СИСТЕМЕ
УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**ROLE OF FINANCIAL MONITORING IN FINANCIAL
MANAGEMENT ENTERPRISE**

Анотація: Статтю присвячено дослідженню ролі фінансового моніторингу в системі управління фінансами підприємства. Проведено аналіз різноманітних підходів до визначення місця і ролі фінансового моніторингу в діяльності господарюючих суб'єктів.

Ключові слова: фінанси, фінанси підприємства, фінансовий моніторинг, фінансова безпека, управління ризиками.

Аннотация: Стаття посвящена исследованию роли финансового мониторинга в системе управления финансами предприятия. Проведен анализ различных подходов к определению места и роли финансового мониторинга в деятельности хозяйствующих субъектов.

Ключевые слова: финансы, финансы предприятия, финансовый мониторинг, финансовая безопасность, управление рисками.

Summary: The article is devoted to the research of the role of financial monitoring in the enterprise financial management system. The analysis of various approaches to determining the place and role of financial monitoring in the activities of economic entities was carried out.

Keywords: finance, enterprise finance, financial monitoring, financial security, risk management.

Економісти відзначають, що характерною рисою світового економічного розвитку кінця ХХ - початку ХХІ століття є перехід провідних економік світу до стадії постіндустріального розвитку. В якості однієї з основних рис зазначеного етапу відбувся перехід пріоритету від виробництва матеріальних благ до надання різноманітних послуг, тобто перехід до «сервісної економіки». Також в постіндустріальному суспільстві кардинально змінюються основні виробничі ресурси, провідну роль відіграють наукові знання та інформація. Всі ці зміни в значній мірі зумовлені процесами глобалізації і «відкриття» національних кордонів. У цих умовах підприємницька діяльність, яка завжди була каталізатором перетворень, виступає в якості генератора не тільки нових товарів і послуг, але і цілих галузей високотехнологічних виробництв. Одночасно з цим, в сучасних фінансово-економічних умовах для підприємств особливо гостро стоїть питання підтримки високого рівня конкурентоспроможності, що досягається в значній мірі завдяки наявності ефективно функціонуючої

системи управління фінансами на підприємстві, що є комплексною задачею. Ми поділяємо думку, що: «Управління фінансовими ресурсами, відносинами і вкладеннями включає систему принципів, методів, форм і прийомів регулювання ринкового механізму у сфері фінансів із метою підвищення конкурентоздатності господарюючого об'єкта» [1, с. 210].

У багатьох галузях знижуються вхідні бар'єри, що забезпечує постійний приплив на ринок нових компаній, які також прагнуть зайняти свою нішу, в тому числі за рахунок витіснення конкурентів. У цих умовах набувають особливої актуальності питання ефективності системи управління, зокрема, фінансами підприємства, питання управління ризиками, внутрішнього аудиту, фінансового моніторингу та ін. З урахуванням того, що класичні методи які використовувалися в попередні роки не приносять необхідного ефекту і багато в чому не враховують особливостей сучасного періоду розвитку, необхідним є побудова нової системи управління фінансами підприємства, яка буде зорієнтована не лише на планування, а і на постійний моніторинг виконання поставлених планів. Саме тому, розгляд питань аналізу фінансового стану та фінансового моніторингу є вкрай важливим в контексті управління фінансами підприємства в умовах висококонкурентного середовища.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних засад аналізу фінансового стану підприємств, фінансового моніторингу, управління ризиками внесли такі зарубіжні та вітчизняні вчені: А. Клименко, Л. Воронова, А. Гаврилишин, І. Патюта, Б. Сюркало, О. Костюченко, К. Кривуля, Ж. Довгань, Г. Бірюков, О. Орлюк, В. Берізко, М. Прошунін, А. Томпсон, З. Живко, В. Василенко, С. Захарін та інші.

Не зважаючи на велику кількість наукових досліджень, питання побудови ефективної системи фінансового моніторингу на підприємстві є недостатньо вивченим на сьогоднішній день.

В системі управління різними аспектами діяльності підприємства, найбільш складною і відповідальною ланкою є управління фінансовими ресурсами. Фінансові ресурси підприємства являють собою єдиний вид ресурсів, що безпосередньо і з мінімальними затратами трансформуються в інші види ресурсів, що потрібні для нормального функціонування підприємства [2, с.125].

У галузях матеріального виробництва виникають різноманітні за характером фінансові відносини, які можна згрупувати наступним чином:

- відносини, пов'язані з формуванням первинних доходів, освітою і використанням в господарських підрозділах цільових фондів внутрішньогосподарського призначення: статутного фонду, фонду розвитку виробництва, фондів заохочення та ін.;
- розподільні відносини, що виникають між підприємствами: сплата та отримання штрафів, інвестування коштів в цінні папери та отримання по них дивідендів і відсотків, пайова участь в діяльності інших підприємств та ін.;
- відносини підприємств зі страховими організаціями, що виникають при створенні різних страхових фондів;
- фінансові відносини, що виникають у підприємств з державою з приводу утворення державного бюджету, а також соціальних та інших позабюджетних фондів;
- фінансові відносини, що виникають у підприємств з місцевими органами влади з приводу утворення і розподілу місцевих бюджетів та ін. [3, с. 125].

Ці групи грошових відносин підприємств і складають сутність фінансів підприємств.

Наведемо декілька визначень поняття «фінансів підприємств» у таблиці 1.

Визначення поняття «фіnanси підприємств» вітчизняними та зарубіжними авторами

<i>Автор</i>	<i>Визначення</i>
1	2
В. Ковальов і Віт. Ковальов [4, с.10]	Фінанси підприємств – це сукупність грошових відносин, що виникають у суб'єктів господарювання з приводу формування фактичних і (або) потенціальних фондів грошових коштів, їх розподілу й використання на потреби виробництва і споживання.
А. Гінзбург [5, с. 234]	Фінанси підприємства – це система грошових потоків.
Ж. Ліч, Р. Меліхер [6, с. 234]	Поняття «фінансів підприємства» передбачає застосування і адаптацію фінансових інструментів, методів і принципів планування, фінансування, експлуатації та оцінки підприємницького капіталу.

Якщо розглядати поняття «фінансів підприємства» у зарубіжній літературі, то, наприклад, у Ж. Ліч та Р. Меліхер воно передбачає застосування і адаптацію фінансових інструментів, методів і принципів планування, фінансування, експлуатації та оцінки підприємницького капіталу. Тобто, як і попередні автори, Ж. Ліч та Р. Меліхер у дане поняття включають управління капіталом [6, с. 19].

Отже, сутність фінансів підприємств виражає система фінансових відносин, функції фінансів підприємств та принципи їх організації. І якщо у систему фінансових відносин усі автори відносять сталий перелік різних груп відносин, то питання щодо функцій підприємств та принципів їх організації в сучасній науці залишаються дискусійними та потребують детального вивчення і аналізу. Саме тому важливим є розгляд питань моніторингу та аналізу фінансового стану підприємства в контексті загальної системи управління фінансами підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства є важливим елементом ефективного управління фінансами. Він дозволяє не тільки дати оцінку ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності і ділової активності, але і виявити основні проблеми і запропонувати шляхи їх вирішення.

Основною проблемою в даний час є не відсутність, а надмірний обсяг інформації. Різні фінансові показники розраховуються окремо один від одного. Часто при аналізі зв'язок між деякими показниками не враховуються. Це призводить до суперечливих або навіть неправильних висновків при спробі дати комплексну оцінку фінансового стану підприємства. Тому для адекватної оцінки фінансової ситуації на конкретному підприємстві необхідно визначити, яке число показників потрібно розрахувати і як їх згрупувати, щоб висновки були вірними.

Методика аналізу повинна включати такі фінансові показники, які найбільш повно характеризують діяльність підприємства і відповідно на які фінансовий менеджер повинен звертати увагу.

Узагальнивши етапи проведення аналізу фінансового стану, можна зробити висновок, що кожен з авторів має своє бачення змісту показників в методиці оцінки фінансового стану підприємства та проведення фінансового аналізу зводиться до наступної послідовності:

- 1) аналіз платоспроможності та ліквідності;*
- 2) аналіз фінансової стійкості та ділової активності підприємства;*
- 3) аналіз результатів діяльності.*

Аналіз фінансового стану підприємства проводиться на основі показників, що були досліджені за допомогою фінансового моніторингу на підприємстві.

В умовах нестабільної економічної ситуації і загострення конкурентної боротьби наявність в організації дієвого механізму фінансового моніторингу стає найважливішою умовою виживання і успішного розвитку підприємства. Формуючи оперативну інформацію на базі систематичного аналізу, моніторинг забезпечує основу для прийняття оптимальних управлінських рішень, оцінки їх наслідків ще до реалізації та прогнозування подальшого розвитку організації.

Під фінансовим моніторингом варто розуміти систему безперервного спостереження, аналізу та прогнозування показників фінансового стану підприємств, сформовану на макро- або мікроекономічному рівнях, з метою забезпечення прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень.

Більш деталізовано визначення категорії «фінансовий моніторинг» представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Визначення поняття "фінансовий моніторинг"

<i>Автор</i>	<i>Визначення</i>
1	2
А. Клименко [7]	Особлива форма фінансового контролю, яка здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямована на виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом.
Л. Воронова [8]	Особлива форма фінансового контролю як окремих інститут фінансового права, що передбачає управління фінансами, яке містить усі елементи механізму фінансового контролю у їх зовнішньому вияві.
І. Патюта [9]	Передбачає постійне спостереження, що дає можливість прогнозувати випадки ризиків пов'язаних з легалізацією коштів.
Г. Бірюков [10]	Система постійного спостереження за найважливішими поточними результатами фінансової діяльності підприємства в умовах постійно змінної кон'юнктури фінансового ринку.

Об'єктом фінансового моніторингу, як зовнішнього, так і внутрішнього, є фінансовий стан та фінансова діяльність підприємства. Ми поділяємо думку авторів, що «... в умовах середовища, яке швидко змінюється, важливим є проведення його перманентного моніторингу. Прийняття управлінських рішень та розробка стратегій розвитку фірми може здійснюватися тільки після проведення комплексної та об'єктивної оцінки обставин та факторів, що оточують організацію» [11, с. 35].

У загальному вигляді процес фінансового моніторингу повинен включати в себе наступні етапи:

- 1) визначення цілей і планування процесу моніторингу, розробка системи показників, параметрів моніторингу, а також їх цільових значень, вибір засобів і методів збору інформації;*
- 2) спостереження, збір і узагальнення інформації відповідно до визначених параметрами моніторингу;*
- 3) аналіз і оцінка параметрів господарської діяльності на основі інформації, отриманої на попередньому етапі. На даному етапі аналізуються тенденції зміни показників, оцінюються фактичні значення параметрів моніторингу, а також фактори, що впливають на них, оцінюється вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства;*
- 4) підготовка рекомендацій для прийняття управлінських рішень з метою своєчасного коригування та вдосконалення діяльності підприємства;*
- 5) контроль за результатами управлінських впливів і формування інформації для подальшого спостереження.*

В умовах стагнації розвитку економіки багатьох країн світу, у господарюючих суб'єктів є можливість зробити різкий стрибок у розвитку, але діюча в багатьох компаніях система надання інформації, тобто складова системи фінансового моніторингу, найчастіше є малоефективною. Створення системи фінансово моніторингу дозволяє якісно оцінити об'єктивні можливості підприємства, підвищити ефективність діяльності підприємства, забезпечити тим самим його фінансову стабільність.

Розглядаючи проблему моніторингу фінансового стану підприємства, слід наголосити на важливості забезпечення відповідної інформації щодо параметрів такого моніторингу, виявлення загроз і можливостей, а також сильних та слабких сторін у цій сфері, добору системи відповідних індикаторів тощо.

Ми поділяємо думку, що: «Системний підхід до реалізації механізмів системи моніторингу фінансової діяльності на підприємстві дасть змогу систематично спостерігати за найважливішими параметрами фінансової діяльності на підприємстві, упроваджувати ефективний контролінг, вчасно реагувати на очікувані труднощі й розробляти заходи для нормалізації ситуації та оздоровлення підприємства» [12, с. 100].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що фінансовий моніторинг діяльності підприємства (або моніторинг фінансового стану – *авт.*) є вкрай важливим і необхідним засобом підвищення ефективності його функціонування. Розкриття особливостей проведення різних етапів фінансового моніторингу є предметом подальших досліджень науковців.

Література:

1. Белялов Т.Е. Форми і методи управління фінансовими вкладеннями корпоративних підприємств / Т.Е. Белялов // Культура народів Причорномор'я. — 2005. — № 66. — С. 205-211. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/10229>
2. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: Учебно-практическое пособие. – М.: Дело и сервис, 2008. – 256с.
3. Федулова С.Ф. Финансы: учебное пособие. 4-е издание, переработанное и дополненное / С.Ф. Федулова. – Ижевск, Изд-во Институт экономики и управления, ФГБОУ ВПО «УдГУ», 2014 – 425 с.
4. Ковалев В.В. Финансы организаций (предприятий): учеб. / В.В. Ковалев, Вит.В. Ковалев. – М.: Изд-во Проспект, 2014. – 324 с.
5. Гинзбург А.И. Экономический анализ. – СПб: Питер, 2001. – 176 с.
6. Leach J., Melicher R. Entrepreneurial finance. – Cengage Learning, 2011.
7. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним

- шляхом: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 /
Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2004. — С. 19.
8. Фінансове право України: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] /
Воронова Л.К. — К. : Прецедент ; Моя книга, 2007. — 448 с [Л.К.
Воронова, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва та ін.]. — К.: Правова
єдність, 2009. — 395 с.
9. Сучасні схеми і підходи до легалізації (відмивання) доходів, одержаних
злочинним шляхом у банківському секторі України / І. М. Патюта //
Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 6. — С. 262–269.
10. Бірюкова І.Г. Основні проблеми фінансового моніторингу у протидії
легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом / І.Г.
Бірюкова // Науковий вісник Національного університету ДПС
України (економіка, право). — 2012. — № 1(56). — С. 235–241.
11. Алексєєва К.А., Паламарчук В.С. Моніторинг зовнішнього середовища
підприємства: управлінський аспект / К.А. Алексєєва, В.С. Паламарчук
// Стратегічні пріоритети в ХХІ столітті : матеріали ІІ Міжнар. наук.-
практ. конф., 14-15 лютого 2017 р. — Київ : СПД-ФО Пшонківський
О.В., 2017. — 272 с.
12. Живко З. Б. Фінансовий моніторинг підприємства: проблеми, безпека і
специфіка діяльності / З. Б. Живко // Фінанси України. — 2010. — № 11. —
С. 93–100. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2010_11_11.